

Suffering & Prosperity: A Jewish Philosophical Exploration

Lecture 2: Theodicies of Katnut Ha'adam

1. איוב פרק ל"ח

- א וַיַּעַן יְהוָה אֶת-אִיּוֹב, מִנְהַסְעָרָה (מִן הַסְּעָרָה); וַיֹּאמֶר. 1 Then the LORD answered Job out of the whirlwind, and said:
- ב מִי זֶה, מַחְשִׁיב עֲצָה בְּמַלְיָן-- בְּלִי-דַעַת. 2 Who is this that darkeneth counsel by words without knowledge?
- ג אָזַר-נָא כְּגֹבֵר חֲלָצִיד; וְאִשְׁאַלְךָ, וְהוֹדִיעֲנִי. 3 Gird up now thy loins like a man; for I will demand of thee, and declare thou unto Me.
-
- טז הֲבָאתָ, עַד-נַבְכֵי-יָם; וּבַחֲקֹר תְּהוֹם, הֲתִהְלַכְתָּ. 16 Hast thou entered into the springs of the sea? Or hast thou walked in the recesses of the deep?
- יז הֲנִגְלוּ לְךָ, שַׁעְרֵי-מָוֶת; וְשַׁעְרֵי צִלְמוֹת תִּרְאֶה. 17 Have the gates of death been revealed unto thee? Or hast thou seen the gates of the shadow of death?
- יח הֲתִבַּנְנָתָּ, עַד-רַחְבֵי-אָרֶץ; הֲגַד, אִם-יָדַעְתָּ כֻּלָּהּ. 18 Hast thou surveyed unto the breadths of the earth? Declare, if thou knowest it all.
- יט אִי-זֶה הַדֶּרֶךְ, יִשְׁכֵּן-אוֹר; וְחֹשֶׁךְ, אִי-זֶה מְקוֹמוֹ. 19 Where is the way to the dwelling of light, and as for darkness, where is the place thereof;
- כ כִּי תִקְחֶנּוּ אֶל-גְּבוּלוֹ; וְכִי-תִבִּין, נְתִיבוֹת בֵּיתוֹ. 20 That thou shouldest take it to the bound thereof, and that thou shouldest know the paths to the house thereof?
- כא יָדַעְתָּ, כִּי-אִז תֵּוָּלַד; וּמִסְפַּר יָמֶיךָ רַבִּים. 21 Thou knowest it, for thou wast then born, and the number of thy days is great!
- כב הֲבָאתָ, אֶל-אֲצִרוֹת שֶׁלֵּג; וְאוֹצְרוֹת בָּרָד תִּרְאֶה. 22 Hast thou entered the treasuries of the snow, or hast thou seen the treasuries of the hail,
- כג אֲשֶׁר-חִשְׁכַּתִּי לְעֵת-צָר; לְיוֹם קָרָב, וּמִלְחָמָה. 23 Which I have reserved against the time of trouble, against the day of battle and war?
- כד אִי-זֶה הַדֶּרֶךְ, יִחַלֵּק אוֹר; יַפֵּץ קִדִּים עַל־אָרֶץ. 24 By what way is the light parted, or the east wind scattered upon the earth?
- כה מִי-פָלַג לְשִׁטֹּף תִּעְלֶה; וְדֶרֶךְ, לְחַזֵּז קִלּוֹת. 25 Who hath cleft a channel for the waterflood, or a way for the lightning of the thunder;
- כו לְהַמְטִיר, עַל-אָרֶץ לֹא-אִישׁ-- מִדְּבָר, לֹא-אָדָם בּוֹ. 26 To cause it to rain on a land where no man is, on the wilderness, wherein there is no man;
-
- לז מִי-יִסְפֹּר שְׁחָקִים בְּחִכְמָה; וְנִבְּלֵי שָׁמַיִם, מִי יִשְׁפִּיב. 37 Who can number the clouds by wisdom? Or who can pour out the bottles of heaven,

2. איוב פרק מ"ב

- א וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת-יְהוָה; וַיֹּאמֶר. 1 {S} Then Job answered the LORD, and said:
- ב יָדַעַת (יָדַעְתִּי), כִּי-כֹל תּוּכָל; וְלֹא-יִבָּצֵר מִפְּמֹךְ מִזְמָנָה. 2 I know that Thou canst do every thing, and that no purpose can be withholden from Thee.

- 3 Who is this that hideth counsel without knowledge? {N}
Therefore have I uttered that which I understood not, things too wonderful for me, which I knew not.
- ג מי זֶה, מְעַלִּים עֲצָה-- בְּלִי-דַעַת : לְכֹן הִגַּדְתִּי, וְלֹא אָבִין ; נִפְלְאוֹת מִמֶּנִּי, וְלֹא אָדַע.
- 4 Hear, I beseech Thee, and I will speak; I will demand of Thee, and declare Thou unto me.
- ד שְׁמַע-נָא, וְאֲנֹכִי אֲדַבֵּר ; אֲשַׁאֲלֶךָ, וְהוֹדִיעַנִי.
- 5 I had heard of Thee by the hearing of the ear; but now mine eye seeth Thee;
- ה לְשִׁמְעֵ-אָזְנוֹ שָׁמַעְתִּיךָ ; וְעַתָּה, עֵינַי רְאִיתֶךָ.
- 6 Wherefore I abhor my words, and repent, seeing I am dust and ashes.
- ו עַל-כֵּן, אֲמַאֵס וְנַחַמְתִּי-- עַל-עֲפָר וְאָפָר.

3. אבן עזרא איוב פרק מב

(ו) על כן אמאס - בכל דברי : ונחמתי על עפר ואפר - כי אנכי נבזה כטעם ואנכי עפר ואפר :

Axiological Smallness

4. מורה הנבוכים ג:י"ב

לעתים קרובות עולה בדמיון ההמון שהרעות בעולם מרובות מן הטובות; עד כדי כך שברבים מנאומי כל האומות ובשיריהם הם כוללים נושא זה ואומרים שהמפליא הוא שיימצא טוב בזמן, ואילו רעות הזמן רבות ותמידיות¹. אין זאת טעות של ההמון בלבד, אלא גם של מי שטוען שלמד משהו.

אלראזי² חיבר ספר מפורסם שציינו בשם "אלאלהיאת"³. הוא כלל בו דברים חמורים מהזיותיו⁴ וגילויי בוורתו. מתוכם עניין שבדה⁵ והוא שהרע במציאות רב מן הטוב,

ושכאשר תשווה את מנוחתו של האדם והנאתו בשעה שהוא נח אל הייסורים, המכאובים הקשים, המומים, הנכויות, הצרות, היגונות והאסונות הפוקדים את האדם, תמצא שמציאותו של האדם היא פורענות ורעה גדולה המוטלים עליו. הוא התחיל לאמת דעה זאת על-ידי שסקר ובדק את כל הפגעים האלה כדי להתנגד לכל מה שטוענים אנשי האמת בדבר חסדו של האלוה ונדיבותו הברורה, ושהוא יתעלה הטוב הצרוף, וכל הנובע ממנו טוב צרוף בלי ספק⁶.

סיבתה של טעות זאת כולה היא שבור זה והדומים לו מבין ההמון מתבוננים במציאות רק מנקודת-ראותו של פרט אחד מבני-האדם ולא יותר. כל בור מדמה שהמציאות כולה היא למענו כפרט. כביכול אין מציאות אלא הוא לבדו. וכאשר קורה לו דבר מנוגד לרצונו הוא מחליט בפסקנות שהמציאות כולה רע. לו התבונן האדם במציאות, ותפש⁷ אותה, וידע שחלקו בה זעום, היתה מתבררת ומתחוורת לו האמת⁸, כי זאת ההזיה⁹ הממושכת שהזוים בני-האדם בדבר ריבוי רעות העולם, אין הם אומרים שזה כך לגבי המלאכים, ולא לגבי הגלגלים והכוכבים, ולא לגבי היסודות והמחצבים והצמחים המורכבים מהם, ואף לא לגבי מיני בעלי-החיים. אלא כל מחשבתם נתונה לכמה פרטים ממין האדם. הם

MEN frequently think that the evils in the world are more numerous than the good things; many sayings and songs of the nations dwell on this idea. They say that a good thing is found only exceptionally, whilst

evil things are numerous and lasting. Not only common people make this mistake, but even many who believe that they are wise. **Al-Razi wrote a well-known book On Metaphysics [or Theology]. Among other mad and foolish things, it contains also the idea, discovered by him, that there exists more evil than good.** For if the happiness of man and his pleasure in the times of prosperity be compared with the mishaps that befall him,--such as grief, acute pain, defects, paralysis of the limbs, fears, anxieties, and troubles,--it would seem as if the existence of man is a punishment and a great evil for him. This author commenced to verify his opinion by counting all the evils one by one; by this means he opposed those who hold the correct view of the benefits bestowed by God and His evident kindness, viz., that God is perfect goodness, and that all that comes from Him is absolutely good. **The origin of the error is to be found in the circumstance that this ignorant man, and his party among the common people, judge the whole universe by examining one single person. For an ignorant man believes that the whole universe only exists for him; as if nothing else required any consideration.** If, therefore, anything happens to him contrary to his expectation, he at once concludes that the whole universe is evil. If, however, he would take into consideration the whole universe, form an idea of it, and comprehend what a small portion he is of the Universe, he will find the truth.

5. מורה הנבוכים ג: כ"ג

דעתו של מי שפוגעים בו פגעים² בעודו יודע שהוא לא חטא. לכן יחסה דעה זאת לאיוב. אבל הוא אמר מה שאמר כל זמן שלא היתה לו ידיעה¹² ולא ידע את האלוה אלא על-פי המסורת, כמו שיודעים אותו המון בני-התורה¹³. אבל כאשר ידע את האל בידיעה ודאית, הודה שהאושר האמיתי, שהוא הכרת האלוה, מובטח לכל מי שמכיר אותו, ושום פגע מן הפגעים² האלה כולם לא יעכיר לאדם את האושר הזה. רק כל זמן שהוא ידע את האל מתוך מסורות, ולא בדרך העיון, דימה איוב שמיני האושר המדומים האלה, כגון בריאות, עושר וילדים, הם התכלית¹⁴. לכן נבוך מבוכות אלה ואמר דברים אלה. זאת היא המשמעות של דבריו לְשִׁמְעֵ אֲזֶן שִׁמְעִיךָ, ועתה עיני ראתך. על כן אמאס ונחמתי, על עפר ואפר (שם, שם, 5-6). לפי העניין משתמע: על כן אמאס כל אשר הייתי מתאנה, ונחמתי על הייתי בתוך עפר ואפר, כפי שהונח מצבו: והוא ישב בתוך האפר (שם, ב', 8)¹⁵. ובשל האמירה האחרונה הזאת, המורה על ההשגה הנכונה, נאמר בעקבות זאת כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב (איוב מ"ב, 7)¹⁶.

But he is represented to hold this view only so long as he was without wisdom, and knew God only by tradition, in the same manner as religious people generally know Him. **As soon as he had acquired a true knowledge of God, he confessed that there is undoubtedly true felicity in the knowledge of God; it is attained by all who acquire that knowledge, and no earthly trouble can disturb it. So long as Job's knowledge of God was based on tradition and communication, and not on research, he believed that such imaginary good as is possessed in health, riches, and children, was the utmost that men can attain: this was the reason why he was in perplexity,** and why he uttered the above-mentioned opinions, and this is also the meaning of his words: "I have heard of thee by the hearing of the ear; but now mine eye seeth thee. Wherefore I abhor myself, and repent because of dust and ashes" (xlii. 5, 6); that is to say he abhorred all that he had desired before, and that he was sorry that he had been in dust and ashes; comp. "and he sat down among the ashes" (ii. 8). On account of this last utterance, which implies true perception, it is said afterwards in reference to him, "for you have not spoken of me the thing that is right, as my servant Job hath."

6. מורה הנבוכים ג:י"ג

ואילו בהתאם לדעתנו ושיטתנו בדבר חידוש העולם כולו לאחר הַעֲרָר, עשויים לסבור שמתחייבת שאלה זאת, כלומר, בקשת תכלית לכל המציאות הזאת. כן עשויים לסבור שתכלית המציאות כולה היא רק מציאות מין האדם כדי שהוא יעבוד את האל, ושכל מה שנעשה נעשה רק למענו, עד שאפילו הגלגלים טובבים לתועלתו וכדי להמציא את הדברים ההכרחיים לו. כמה פשטים²³ בספרי הנביאים מסייעים מאוד לסברה זאת: לשבת יצרה (ישעיה מ"ה, 18); אם לא בריתי יומם ולילה, חקת שמים וארץ לא שמתי (ירמיה ל"ג, 25); וימתחם כאהל לשבת (ישעיה מ', 22). אם הגלגלים הם למען האדם, כל שכן שאר בעלי-החיים והצמחים. אבל אם עוקבים אחר דעה זאת²⁴, כפי שחייבים בני-דעת לעקוב אחר דעות, מתברר הפגם שבה. וזאת בכך שאומרים למי שמאמין בדעה זו: "האם הבורא יכול להביא לידי מציאות את התכלית הזאת, שהיא מציאות האדם, בלי כל ההכנות האלה, או אין הוא יכול להביאו לידי מציאות אלא לאחריהן?" ואם יאמר מישהו שזה אפשר ושהאל יכול להביא לידי מציאות את האדם בלי שמים, למשל, אזי ייאמר: "מה אפוא התועלת שיש לו בכל הדברים כולם אשר אינם התכלית? הלא הם למען דבר אשר אפשר שיימצא בלי כל אלה!"

But of those who accept our theory that the whole Universe has been created from nothing, some hold that the inquiry after the purpose of the Creation is necessary, and assume that the Universe was only created for the sake of man's existence, that he might serve God. Everything that is done they believe is done for man's sake; even the spheres move only for his benefit, in order that his wants might be supplied. The literal meaning of some passages in the books of the prophets greatly support this idea. Comp. "He formed it (viz., the earth) to be inhabited" ([Isa. 45:18](#)); "If my covenant of day and night were not," etc. ([Jer. 33:25](#)); "And spreadeth them out as a tent to dwell in" ([Isa. 40:22](#)). If the sphere existed for the sake of man, how much more must this be the case with all other living beings and the plants. **On examining this opinion as intelligent persons ought to examine all different opinions, we shall discover the errors it includes.** Those who hold this view, namely, that the existence of man is the object of the whole creation, may be asked whether God could have created man without those previous creations, or whether man could only have come into existence after the creation of all other things. If they answer in the affirmative, that man could have been created even if, e.g., the heavens did not exist, they will be asked what is the object of all these things, since they do not exist for their own sake but for the sake of something that could exist without them?

לכן בעיני הדעה הנכונה בהתאם לאמונות התורה, והמתאימה לדעות העיוניות, היא שאין להאמין שכל הנמצאים הם בשביל מציאות האדם, אלא אף שאר הנמצאים מכוונים לעצמם ולא בשביל דבר אחר. בטלה גם כן בקשת התכלית לכל מיני הנמצאים, אפילו לפי

I consider therefore the following opinion as most correct according to the teaching of the Bible, and best in accordance with the results of philosophy; namely, that the Universe does not exist for man's sake, but that each being exists for its own sake, and not because of some other thing.

7. שם

אל תטעה בלבך ותחשוב שהגלגלים⁵⁰ והמלאכים⁵¹ הובאו לידי מציאות בשבילנו, שהרי הבהיר לנו את ערכנו: הן גוים כמר מדלי (ישעיה מ', 15). התבונן אפוא בעצמך ובעצם הגלגלים, הכוכבים והשכלים הנבדלים. אז תתברר לך האמת ותדע שהאדם הוא השלם והנכבד מבין מה שהתהווה מן החומר הזה, אך לא יותר. וכאשר משווים את מציאותו אל מציאות הגלגלים, כל שכן אל מציאות (השכלים) הנבדלים, הוא בזוי מאוד מאוד. נאמר: הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה. אף שקני בתי חמר אשר בעפר

You must not be mistaken and think that the spheres and the angels were created for our sake. Our position has already been pointed out to us, "Behold, the nations are as a drop of a bucket" ([Isa. 40:15](#)). Now compare your own essence with that of the spheres, the stars, and the Intelligences, and you will comprehend the truth, and understand that man is superior to everything formed of earthly matter, but not to other beings; he is found exceedingly inferior when his existence is compared with that of the spheres, and a fortiori when compared with that of the Intelligences.

8. מורה הנבוכים ג:י"ב

ההתבוננות האמיתית היא שפל פרטי המין האנושי הנמצאים, וכל שכן מיני בעלי-החיים האחרים, הם דבר שאין לו שום ערך כלל ביחס למציאות המתמשכת כולה¹⁰, כמו שהסביר ואמר: אדם להבל דמה [ימיו כצל עובר] (תהלים קמ"ד, 4), אנוש רמה ובן-אדם תולעה (איוב כ"ה, 6), אף שקני בתי-חמר [אשר בעפר יסודם, ידכאום לפני-עש] (שם, ד', 19), הן גוים כמר מדלי [וכשחק מאזנים נחשבו] (ישעיה מ', 15), וכל המופיע בלשונות ספרי הנביאים בנושא זה, הנכבד ורבי-התועלת להבנת האדם את ערכו, ושלא יטעה ויחשוב שהמציאות היא בשביל עצמו בלבד. אלא המציאות היא, לדעתנו, בשביל חפץ¹¹ בוראה¹², שכן מין האדם הוא הדבר קל-הערך ביותר שבה

בהשוואה למציאות העליונה, כלומר לגלגלים ולכוכבים. בהשוואה למלאכים¹³ אין יחס אמיתי בינו ובינם. האדם הוא רק המתהווה הנכבד ביותר, וזאת בעולמנו השפל. כלומר, הוא נכבד ביותר בין מה שמורכב מן היסודות¹⁴. עם זאת מציאותו היא גם טוב גדול

What we have, in truth, to consider is this:--The whole mankind at present in existence, and a fortiori, every other species of animals, form an infinitesimal portion of the permanent universe. Comp. "Man is like to vanity" ([Ps. 144:4](#)); "How much less man, that is a worm; and the son of man, which is a worm" ([Job 25:6](#)); "How much less in them who dwell in houses of clay" (ibid. 4:19); "Behold, the nations are as a drop of the bucket" ([Isa. 40:15](#)). There are many other passages in the books of the prophets expressing the same idea. **It is of great advantage that man should know his station, and not erroneously imagine that the whole universe exists only for him. We hold that the universe exists because the Creator wills it so; that mankind is low in rank as compared with the uppermost portion of the universe, viz., with the spheres and the stars: but, as regards the angels, there cannot be any real comparison between man and angels, although man is the highest of all beings on earth; i.e., of all beings formed of the four elements.**

9. ספר האמונות והדעות הקדמה

וזה כמי שחשב שיש ארץ אחרת זולת זאת, וראיתם על זה שתהיה האש באמצע, כי כל דבר חשוב שמור באמצע. וכבר התישר לנו שנחשוב זה לאדם השוכן בארץ אשר הוא באמצע הכל, ובטל מה שחייבוהו עצמם בו

10. ספר האמונות והדעות מאמר ד

אמר יהודה בן שאול, אמר המחבר: אני פותח למאמר הזה הקדמה שאומר, שאף על פי שראינו הברואים רבים, אין ראוי שנהיה נבוכים במכוון מהם; רצוני לומר: מי הוא. כי הנה שער טבעי יתבאר לנו בו מי הוא המכוון בכל הברואים. וכאשר נחקור בשער ההוא נמצא המכוון הוא האדם. והוא, כי המנהג והבניה, משימים כל דבר נכבד, באמצע הדברים אשר אינם נכבדים כמוהו.

11. R. Norman Lamm, "Man's Position in the Universe"

There seem to be, then, two casts of mind, two *a priori* orientations, diametrically opposed to each other: the older one, with its Pythagorean roots in Greek philosophy, accepted by Plato, and tacitly accepted in Jewish literature,⁴⁸ what we might call the *centripetal* value-structure, one which Saadia accepted and attempted to "prove" empirically in order to validate his anthropocentric notions; the other, what we may call the *centrifugal* value-structure, propounded by Aristotle, and which held sway over most of the medieval thinkers.⁴⁹

Not the least of those in the latter group, those who accepted the centrifugal bias of Aristotle, is Maimonides. Just as Saadia was led by his centripetalism to anthropocentrism, so Maimonides was led by his centrifugalism to reject completely the Saadianic view of man as the *mekhuvan ha-beri'ah*.

Metaphysical Smallness

12. Harry Austryn Wolfson, Philo

His insistence upon the unity of the world reflects his adherence to Plato¹⁰⁴ and Aristotle¹⁰⁵ and the Stoics¹⁰⁶ and his opposition to many of the pre-Socratic philosophers¹⁰⁷ and the Epicureans.¹⁰⁸ Though he states that this doctrine was taught by Moses in his account of the creation of the world, he quotes no scriptural verse in support of this view. In native Jewish tradition, on the contrary, the view is expressed that simultaneously with the creation of our present heavens and our present earth God created one hundred and ninety-six thousand other worlds¹⁰⁹ or that Eden, which is beyond Paradise, contains three hundred and ten worlds.¹¹⁰

13. מדרש אלפביתות

ב' ואומר מאד עמקו מחשבותיך (תהלים צ"ב), מערב עד בוקר יורד סבטא הכבוד ורובב על שביבי אש וסודר סדרי עולמות חדשות באצבעות [ידיו], סדרי עליונים כנגד סדרי תחתונים וסדרי תחתונים כנגד סדרי עליונים, עד שגמר טאה ועשרים אלפים עולמות, ק"ב אלפים וקיעים, ק"ב ארטה, שני טה גדלו מעשיך יי (שם) ואומר ומעולם לא שמעו ולא האזינו עין לא ראתה אלהים וולתך יעשה למחבה לו (ישעיה ס"ד) עשה לא נאמר אלא יעשה, לבוקר קראן והעמידן בעולם והיו באין ועומדין לפניו שני כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדין לפני וגו' (שם ס"ו) : סליק.

When God made our present heavens and our present earth, "the new heavens and the new earth"²⁹ were also brought forth, yea, and the hundred and ninety-six thousand worlds which God created unto His own glory.³⁰

14. ספר האמונות והדעות מאמר א

ומצאתי המציאה הגמורה כי אין שמים בלתי אלה ולא ארץ כי אם זאת, וכי השמים האלה יש להם תכלית, והארץ הזאת יש לה תכלית, וכאשר גשמייהם יש להם גבול, כן יש לכחם גבול מגיע אל קץ ויעמוד אצלו

15. אור ה' מאמר ד' דרוש א'

ולפי שההנהגה על צד החנינה, יחשב בה, שתחוב רבוי ההטבה ברבוי עולמות, אין המלט מאחד משני ענינים: אם שהחכמה האלהית גזרה, שתהיה הנהגה מגבלת; ואין תפישוה במניעת התוספת ראויה, למה שאיך שתהיה, ישאר הספק ההוא בעינו, אחר שהמספר מגבל. ואם שהחכמה האלהית גזרה באחדות הנאצל, להיותו מתדמה אל המאציל בו.

וכאשר היה זה בן, והוא, שכבר התבאר שאין בכל הטענות
 שזכרנו, אם לצד החיוב ואם לצד השלילה, שימתן האמת
 בדרוש; ומה שהתבאר מהם הוא אפשרות הרבוי לבד; הנה
 ראוי שלא נרחיק מה שבא בדרש לקצת רו"ל. אמרם בראשון
 מע"ז (ג, ב): "מלמד ששט בי"ח אלה עולמות". והכונה בו,
 שהשגחתו משוטטת בכל העולמות ההם. וזהו מה שזכרנו בדרוש
 הזה.

16. Hud Hudson, "Best Possible World Theodicy"

Let us return, however, to the question that opened this section – How does the hypothesis of a multiverse help to provide a satisfactory resolution to our Second Inconsistent Triad? Well, it makes a defensive contribution by finding a way to acknowledge and respect the popular judgment that things could have been better than *this*, while reducing the force of that observation to local rather than global commentary. The blunting of that judgment together with the baskets-of-apples story (designed to prevent promotion of any known local horror to the status of a disqualifying horror) aims at undermining our claim to know that our world is not best. Moreover, it makes an offensive contribution by furnishing positive reasons to think that the multiverse provides a stage on which God can create everything worth having simply by partitioning goods, rather than being forced to sacrifice one good to obtain another. These defensive and offensive contributions together generate a case for rejecting proposition (5) and thus for resolving the inconsistent triad.